

N:o 259.

Af herr **M. Matsson**, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående försäljning af brännvin.

Vid 1904 års riksdag väckte herr Waldenström motion om att Riksdagen måtte besluta, det § 4 i kungl. förordningen angående villkoren för försäljning af brännvin m. m. den 24 maj 1895 skulle erhålla följande ändrade lydelse: Ej må någon tillhandagå allmänheten eller medlemmar af slutet sällskap, klubb eller annan förening med anskaffande af brännvin i mindre belopp, än han själf äger försälja. Bevillningsutskottet hemställde då, att denna motion icke måtte af Riksdagen bifallas. Trenne reservanter inom utskottet ansågo emellertid, att utskottet bort hemställa om bifall till motionärens förslag med uteslutande af orden »slutet sällskap». Då utskottets hemställan bifölls af Första Kammaren och reservanternas af Andra Kammaren, förföll frågan. Vid ärendets behandling i Första Kammaren yttrade den talare, som försvarade utskottets uppfattning mot motionärens och reservanternas: »Jag tror ingalunda, att det vore nyttigt, ur någon synpunkt, om klubbar och sällskap finge utskänkingsrättighet. En sådan rättighet innebär nämligen vida större rättighet till brännvinsförsäljning än med det nuvarande förhållandet, då sådana klubbar endast äga rätt att vid sina tillställningar servera sina medlemmar spritvaror.»

Uti det förslag till förordning angående försäljning af brännvin, som nu blifvit Riksdagen af Kungl. Maj:t till antagande förelagdt, har Kungl. Maj:t tillmötesgått det af nyssbemälda motionär och reservanter framställda yrkandet genom att åt § 5 mom. 1 föreslå följande lydelse:

Bih. till Riksd. Prot. 1905. 1 Saml. 2 Afd. 2 Band. 92 Häft. (N:o 259). 1

»Ej må någon tillhandagå allmänheten med anskaffande af brännvin i mindre belopp, än han själf äger försälja. Då brännvin tillhandahålles inom klubb eller annan förening, anses medlemmar af sådan såsom allmänhet enligt detta mom.» Om det fått stanna härvid, så hade ju bemälda motionärs och reservanterns syfte varit uppnådt. Men i § 16 mom. 1 inrymmer därefter Kungl. Maj:t rätt för sin befallningshafvande att för ett år i sänder meddela rättigheter, som stå i fullkomlig strid mot stadgandet i § 5 mom. 1.

I många fall råder för närvarande till och med bland framstående jurister tvekan om huruvida klubbars och föreningars förfarande vid spirituösa dryckers tillhandahållande må anses juridiskt riktigt eller icke. Genom antagande af det nu föreliggande lagförslaget skulle denna ovisshet, som ju bör genom förtydligande bestämmelser undanröjas, förbyttas i visshet om att klubbar och föreningar kunna skaffa sig laglig utskänkningsrätt och således kunna efter rättighetens förvärfvande bedriva utskänkning med ökad trygghet. Det är alltså här ifrågasatt att på denna ömtåliga punkt i lag fastslå en ny utskänkningsrätt. Man torde likvisst böra noga besinna sig, innan man vidtar en sådan åtgärd, hvilken, så snart Kungl. Maj:ts befallningshafvande begagnar sin på detta ställe i förslaget medgifna rätt, helt säkert kommer att röna ett synnerligen omildt bedömande från landets i antal tillväxande nykterhetsvänner, af hvilka allt flera på senare tid satt som önskemål bland annat att bereda den studerande ungdomen vid våra universitet tillfälle att samlas i nationslokaler utan att där omgivas af en lagskyddad sprithandtering, hvilken de anse böra förvisas till de för sådant ändamål inrättade serveringsställen. I detta sammanhang vill jag ännu en gång fästa uppmärksamheten på det yttrande af en motståndare till ändring af de för närvarande på denna punkt gällande bestämmelserna, som jag tillåtit mig härförut efter Första Kammarens protokoll återgifva. Efter denna talares förmenande skulle vi nu stå i beråd att taga ett steg i orätt riktning, ur hvilken synpunkt saken än må ses. Man torde visserligen kunna förutsätta, att Kungl. Maj:ts befallningshafvande i allmänhet skall komma att iakttaga nödig varsamhet vid tilldelande åt klubbar och föreningar af utskänkningsrätt; men just den omständigheten, att utskänkning af spritdrycker å ungdomens och andras föreningslokaler åtnjuter hägn af lag, är ägnad att fördunkla den uppfattning af nykterhetens betydelse, som man söker utbreda, och kan komma att i viss mån ofruktbar göra nykterhetsundervisningen i våra skolor.

Jag skulle fördenskull helst se, att förslagets § 16 mom. 1 finge helt och hållet bortfalla. Men om detta önskemål icke för närvarande

kan ernås, vill jag framhålla önskvärdheten af att de tre sista orden i mom. 1 — »och inbjudna gäster» — finge bortfalla, så att dylik utskänkning icke finge ske åt andra än medlemmar af dessa klubbar och föreningar. Det förefaller mig onödigt att medgifva klubbar och föreningar rätt att utskänka brännvin till sina inbjudna gäster, ty vilja klubbar och föreningar inbjuda gäster, så må de äfven bjuda gästerna på den förtäring, som dessa kunna behöfva. Ett sådant förfarande stämmer bäst öfverens med svensk gästfrihet. Däremot kan man befara, att utskänkingsrättens utsträckning jämväl till inbjudna gäster kunde ge anledning till åtskilliga olägenheter, hvarpå man äfven under nuvarande förhållanden haft exempel från klubbar och föreningar, såsom det af herr chefens för finansdepartementet vid ärendets föredragning i statsrådet till förslagets § 16 anförda motivering med all önskvärd tydlighet framgår. För att detaljhandeln med brännvin må blifva ordnad i sedlighetens intresse är det uti förslagets §§ 13, 14 och 15 sörjdt på sådant sätt, att ur denna synpunkt och med särskildt afseende å klubbar och föreningar några tilläggsbestämmelser icke synas vara behöfliga, och då — såsom här är fallet — dessa tilläggs- eller undantagsbestämmelser förete en oroväckande divergens mot det s. k. göteborgssystemets principer och mot de grundsatser, som särskildt i det kungliga förslagets §§ 13, 14 och 15 häfdats, synes det mig, att man äfvenledes af rent principiella skäl bör undvika att antaga det föreslagna momentet — helst helt och hållet eller, ifall detta icke låter sig göra, åtminstone med den föreslagna utsträckningen af undantagsbestämmelsens omfattning till inbjudna gäster. Medlemmar af klubbar och föreningar, hvilka önska att vid sina sammankomster hafva bekväm tillgång till spritdrycker, äga ju — förutan några undantagsbestämmelser i brännvinsförsäljningsförordningen — den utvägen att förlägga sammankomsterna till ett ställe, där utskänkingsrättigheter förut finnas. Visserligen torde priset å spritvarorna på detta sätt komma att ställa sig högre, än om konsumenterna själfva kunde förvärfva sig utskänkingsrätt, men några så ömmande omständigheter lära väl icke här föreligga, att dessa kunna utgöra tillräckligt skäl för att genom undantagsbestämmelser i brännvinsförsäljningsförordningen bereda medlemmar af klubbar och föreningar en mera gynnad ställning i detta hänseende än hvar och en annan. Månheten om att klubbmedlemmar måtte beredas tillfälle att till billigare pris än andra konsumenter hafva tillgång till spritdrycker bör väl icke få föranleda ett så fullständigt underkännande af en allt allmännare framträdande önskan om sprithandteringens afskiljande från den enskilda föreningsverksamheten, att utskänkningen inom klubbar och föreningar i stället gifves ett förut saknadt stöd af laga förordning, hvilken till och med ut-

sträckes att gälla jämväl utanför dessa klubbar och föreningar stående personer.

Då brännvin numera alldeles icke anses vara något universalmedel för hälsans bevarande eller återvinnande, kan det ingalunda vara af verkligt behof påkalladt, att åtkomsten af brännvin vid hälsobrunnar, badorter och andra kuranstalter genom uti brännvinsförsäljningsförordningen införda undantagsbestämmelser särskildt underlättas. Eftersom det nog — framgent som hittills — lär inträffa, att dessa kuranstalter för en och annan, hvars hälsa lidit af spritmissbruk, kan få tjäna som tillflyktsorter undan de frestelser, som åtfölja en bekväm tillgång på spritvaror, och då en på sådant sätt bruten hälsa svårligen kan återvinnas, ifall frestelsen till fortsatt spritdryckskonsumtion är den hälsosökande till mötes äfven på dessa tillflyktsorter, så synes det mig, som det skulle föreligga skäl att för bad- och kurortsgäster i stället försvåra åtkomsten af brännvin i annan ordning än efter läkares föreskrift. Äfven för dem, som icke äro egentligen sjuka, men dock vid hälsobrunnar, badorter, sanatorier eller andra kuranstalter söka ro och vederkvickelse för bevarande eller stärkande af kropps- och själskrafter, är det utan tvifvel en fördel, om åtkomsten af spritdrycker på dessa ställen icke särskildt underlättas. I alla händelser får man icke förgäta, att dessa ställen i främsta rummet anordnats för hälsosökande och icke för nöjessökande, ehuru det på många orter urartat till ett motsatt förhållande, som, om det nu åsyftade mom. 2 af § 16 i det kungl. förslaget oförändradt antages, torde blifva permanent. I sistnämnda fall kan man dessutom befara, att s. k. kurorter på en del ställen komma att inrättas hufvudsakligen med beräkning om att genom förvärfvandet af utskänkningsrättigheter kunna draga till sig den nöjessökande allmänheten i stället för de hälsosökande sjuklingarna, hvilka under sådana omständigheter måhända föredraga att uppsöka fridfullare platser. Om man förbiser, att förlusteställen äro ett och kurorter ett annat, riskerar man, att det syfte, som angifves af benämningarna hälsobrunn, sanatorium och badort, i väsentlig grad förfelas, samt att dessa tilltalande benämningar få tjäna som medel och täckmantel åt enskildas förvärfvsbegär.

Det gifves väl knappast något annat område, där försöken att kringgå lag och förordning varit på samma gång så allmänna och af allmänheten så mycket tolererade som i fråga om brännvinslagstiftningen. Lagöfverträdarens skarpsinne och fyndighet har på detta område rätt ofta öfverträffat lagstiftarens. Om det nu lyckas att med hjälp af vunnen erfarenhet förbättra och fullständiga brännvinsförsäljningsförordningen så, att

möjligheterna till ostraffadt kringgående af dess föreskrifter på andra håll minskas, kommer detta måhända att öka frestelsen till missbruk och för- tolkning af här ifrågavarande § 16 mom. 2 i det kungliga förslaget, ifall detta moment varder i föreslagen form af Riksdagen antaget. Jag tror emellertid icke, att det förefinnes sådana skäl för antagande af förslaget i denna del, att man bör utsätta sig för nu antydda risk. Man måste nämligen besinna, att möjligheten till ostraffbar öfverträdelse af lagens andemening småningom alstrar ringaktning för lagarna och snedvrider allmänhetens rättsbegrepp samt sålunda verkar i motsatt riktning mot det sedliga syfte, som är grundläggande för senare tidens brännvinslagstiftning.

Alldenstund hvar och en, som icke är ställd under läkares direkta tillsyn, har alldeles samma möjligheter att förskaffa sig brännvin vid hälsobrunnar, badorter och andra kuranstalter som på andra ställen, bör det ju icke heller för någon medföra synnerlig olägenhet, om ifrågavarande platser i afseende å rättighet till brännvinsutskänkning likställas med landet i allmänhet. Vid sådant förhållande synes det mig icke föreligga giltig anledning till den undantagsbestämmelse för hälsobrunn, badort eller annan kuranstalt, som finnes upptagen uti det vid kungl. propositionen n:r 79 fogade förslaget till förordning angående försäljning af brännvin, hvadan jag anser, att § 16 mom. 2 icke borde uti den föreslagna förordningen inflyta.

Skulle det emellertid befinnas välbetänkt att i den föreslagna förordningen bibehålla den i nu gällande brännvinsförsäljningsförordnings § 13 åt Kungl. Maj:ts befallningshafvande förbehållna rätt att för hälsobrunnar och badorter meddela vidgade utskänkingsrättigheter för kortare tid än ett år i sänder, torde man likvisst böra äfven i detta fall fasthålla vid den grundsats om kommunernas inflytande vid afgörande af frågor om utskänkingsrättigheters meddelande, som i andra delar af det kungliga förslaget blifvit följd. Visserligen innehåller förslaget den bestämmelsen, att vederbörande kommunalstyrelse skall lämnas tillfälle att yttra sig öfver ansökning om erhållande af utskänkingsrättigheter vid hälsobrunn, badort eller annan kurort, men denna yttranderätt utesluter ändock icke möjligheten af att en kommun på grund af denna åt Kungl. Maj:ts befallningshafvande medgifna rätt kan blifva påtvingad ett utskänkingsställe inom sitt område och få vidkännas olägenheterna därpå.

»Flytande krogar» har på senare tid blifvit ett stående uttryck. En del af de fartyg, som förmedla persontrafiken inomskärs samt å våra insjöar,

kanaler och floder, synas nämligen hafva tagit utskänkning af rusdrycker till så hufvudsaklig uppgift, att de icke utan skäl kunna betecknas såsom flytande krogar. Detta har mångenstädes uppväckt bekymmer och förargelse samt framkallat kraf på lagstiftningsåtgärder till stärfjande af detta missförhållande. När man nu skall ändra och fullständiga brännvinsförsäljningsförordningen, synes det mig icke ligga hufvudsaklig vikt uppå, att den gamla lagtexten bibehålles i möjligaste mån oförändrad, utan snarare därpå, att föreskrifterna bringas i öfverensstämmelse med nutida förhållanden och åskådningssätt. Vill man nu detta senare, så anser jag, att man bör söka få slut på det ständiga talet om våra flytande krogar genom att icke antaga § 16 mom. 3 med den affattning, som Kungl. Maj:t föreslagit.

Man synes alltmer vilja häfda den uppfattningen, att hvar och en, som finner sig under resa behöfva förtära sprithaltiga drycker, själf må sörja för sitt behof härutinnan. Med den affattning, Kungl. Maj:t i sitt förslag gifvit åt § 10, är det sålunda blott en tidsfråga, när gästgifveriernas utskänkingsrättigheter skola upphöra. Vidare har innevarande års Riksdag beslutat skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om förslag angående upphörande af den gästgifvare och skjutsstationsföreståndare nu tillkommande särskilda rätt att utskänka maldrycker. Vid våra järnvägar förekommer ingen utskänkning. Då det sålunda visat sig medföra så ringa olägenhet för resande till lands att själf draga försorg om sitt spritbehof, att man synes härutinnan vilja gå ännu längre, så borde väl samma system kunna tillämpas äfven beträffande kortare sjöresor, utan att den resande däraf behöfde lida synnerligt intrång i sina lefnadsvanor.

Vikten af nyktra lokomotivförare har på senare tid varit kraftigt framhållen och har jämväl varit föremål för Riksdagens behandling. Samma betydelse för säkerheten till lif och egendom, som ligger i lokomotivförarnes nykterhet, måste man äfven tillmäta fartygsbesättningarnes nykterhet. Det förefaller mig då inkonsekvent att i enlighet med det kungliga förslaget affatta särskilda undantagsföreskrifter om utskänkingsrätt till fartygsbesättningar för såväl det fall, då fartyg ligger i hamn eller vid land, som för det fall, att fartyget befinner sig i öppen sjö. Rättighet till utskänkning anser jag för den skull icke böra medgifvas åt andra fartyg än sådana, som förmedla persontrafik med utländsk hamn. Undantag för dessa sistnämnda fartyg anser jag dock böra medgifvas, på det att svenska fartyg icke måtte blifva sämre ställda i detta hänseende än sina utländska konkurrenter, som hafva utskänkingsrätt.

Den Kungl. Maj:ts befallningshafvande uti § 13 af nu gällande brännvinsförsäljningsförordning förbehållna rätt att, där världshusrörelse för någon del af året tillfälligtvis kan vara af omständigheterna påkallad, meddela rättighet till brännvinsutskänkning har varit föremål för mycket ogillande inom nykterhetsvänliga kretsar. Inom dessa kretsar komme det därför helt visst att kännas som en svår missräkning, om Riksdagen nu antog § 16 mom. 4 i Kungl. Maj:ts förslag, hvari samma rätt fortfarande är Kungl. Maj:ts befallningshafvande förbehållen. Efter det i de tre första momenten af samma § utskänkingsrätt medgifvits i tre där särskildt angifna fall, kommer i mom. 4 den generella eftergiften, att Kungl. Maj:ts befallningshafvande må meddela utskänkingsrättigheter i alla möjliga fall, som ej kunna uti de tre första momenten inrymmas, med undantag endast för läger eller där trupp eljest är för flera dagar sammandragen. När man läser detta, kan man svårligen värja sig för den tanken, att man icke velat låta något enda tillfälle att bereda allmänheten tillgång till brännvin gå sig ur händerna. För så vidt man vill genom den nya brännvinsförsäljningsförordning, som Riksdagen nu eventuellt kommer att antaga, gifva ett uttryck för härskande åskådningssätt och ett stöd åt nutida kultursträfvanden, må man dock tillse, att omsorgen om underlättad åtkomst och därigenom ökad konsumtion af brännvin icke får till den grad undanskymma det sedliga intresse, hvarom det uti § 15 mom. 1 af Kungl. Maj:ts förslag talas, att icke detta sedliga intresse får komma till synes på andra ställen i förordningen.

Det måste tacksamt erkännas, att Kungl. Maj:ts befallningshafvande åtminstone inom vissa län på senare tid mera sparsamt begagnat sin uti § 13 af nu gällande brännvinsförsäljningsförordning medgifna rätt att för särskilda tillfällen suspendera förordningens föreskrifter om mera permanent utskänkingsrätt. Här af kan man känna sig böjd att icke se någon fara uti bibehållandet af Kungl. Maj:ts befallningshafvandes omförmälda rätt. Å andra sidan kan man dock härutaf sluta sig till att Kungl. Maj:ts befallningshafvande oftare än tillförene måtte hafva funnit meddelande af dylika undantagsrättigheter icke vara af omständigheterna påkalladt, hvilket i sin ordning tyder på att Kungl. Maj:ts befallningshafvandes ifrågavarande rätt skulle utan olägenhet kunna afskaffas. För Kungl. Maj:ts befallningshafvande skulle en sådan åtgärd afvärja obehaget af att vara öfverlupen å ena sidan af ansökningar om meddelande af tillfälliga utskänkingsrättigheter och kanske å andra sidan af petitioner med innebörd att motverka dylika rättigheters meddelande.

Ur såväl statshushållningssynpunkt som med hänsyn till främjande af allmän ordning och nykterhet torde det vara förmånligast, att de re-

striktiva grundsatser, som äro utmärkande för det monopoliserade bolags-systemet, i brännvinsförsäljningsförordningen tillämpas med så få afvikelser som möjligt.

Då man särskildt vid riksdagsarbetet får vänja sig vid att skilja mellan det eftersträfvansvärda och det upphinneliga, och då det är vanskligt att för hvarje förekommande fall uppdraga gränsen däremellan, skall jag tillåta mig att framställa alternativa förslag med värdsam anhållan, att utskottet ville hemställa om bifall till ett utaf dessa med den ändring i formuleringen, som utskottet kan finna behöflig.

Jag anhåller fördenskull värdsamt få föreslå,

att Riksdagen, med afslag å Kungl. Maj:ts nådiga proposition n:o 79 af den 6 mars 1905 hvad angår § 16 uti det vid propositionen fogade förslag till förordning angående försäljning af brännvin, måtte besluta,

antingen att nämnda § skall hafva följande ändrade lydelse:

§ 16.

Rättighet till utskänkning å passagerarefartyg, som anlöper utländsk hamn, må på ansökning kunna medgifvas af Kungl. Maj:ts befallningshafvande i det län, hvarest fartygets rederi har sitt säte. Sådan utskänkning må endast äga rum till förtäring ombord å fartyget och må allenast ske till dem, som i fartygets restaurationslokal intaga måltid; ägande Kungl. Maj:ts befallningshafvande att jämväl i öfrigt beträffande utskänkningen föreskrifva de inskränkingar, som kunna finnas nödiga.

eller — i händelse utskottet vid motionens förberedande behandling anser sig icke kunna hemställa om bifall till en så omfattande afvikelse från det kungliga förslaget — att Riksdagen måtte besluta, det ifrågavarande § skall hafva följande ändrade lydelse:

§ 16.

1. Klubb eller annan förening må uppå ansökning kunna af Kungl. Maj:ts befallningshafvande tilldelas rätt under högst ett år i sänder att utskänka brännvin åt sina medlemmar.

2. Vid hälsobrunn, badort eller annan kurort å landet, där särskild läkare finnes anställd, må, på därom gjord ansökning, Kungl. Maj:ts befallningshafvande, sedan vederbörande kommunalnämnd och kommunalstämma för hvarje särskild gång tillstyrkt ansökningens bifallande, meddela rättighet till brännvinsutskänkning för kortare tid än ett år.

3. Rättighet till utskänkning å passagerarfartyg, som anlöper utländsk hamn, må på ansökning kunna medgifvas af Kungl. Maj:ts befallningshafvande i det län, hvarest fartygets rederi har sitt säte. Sådan utskänkning må endast äga rum till förtäring ombord å fartyget och må allenast ske till dem, som i fartygets restaurationslokal intaga måltid; ägande Kungl. Maj:ts befallningshafvande att jämväl i öfrigt beträffande utskänkningen föreskrifva de inskränkingar, som kunna befinnas nödiga.

För den händelse, att det nu framställda alternativa förslaget icke skulle kunna till behandling upptagas, vill jag — med kännedom om att en annan motionär framställt förslag i hufvudsaklig öfverensstämmelse med första alternativet — inskränka min motion till att omfatta allenast det senare alternativet.

Stockholm den 31 mars 1905.

M. Matsson.